

ใบความรู้ที่ ๑๐ เรื่อง สำนวนไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ เรื่อง ราชาริราช ตอน กำเนิดมะกะโท

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๐ เรื่อง สำนวนไทย ใช้ถูกต้อง (๒)

รายวิชา พื้นฐานภาษาไทย รหัส ท๑๕๑๐๑ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

ความหมายของสำนวน

สำนวน หมายถึง โวหาร ทำนองพูด ถ้อยคำที่เรียบเรียง ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง การแสดงถ้อยคำออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่ง ๆ

สำนวนไทย จะมีความหมายโดยนัย เป็นลักษณะความหมายเชิงอุปมาเปรียบเทียบ จะไม่แปลความหมายตรงตามตัวอักษร จึงฟังแล้วมักจะ ไม่ได้ความหมายของตัวมันเอง ต้องนำไปประกอบกับบุคคล กับเรื่อง หรือ เหตุการณ์จึงจะได้ความหมายเป็น คติ เตือนใจเช่นเดียวกับคำที่เป็นสุภาษิต

ตัวอย่างสำนวนไทย

๑. ชักแม่น้ำทั้งห้า	= พุดจาหว่านล้อมเพื่อให้คล้อยตามโดยอ้างสิ่งต่าง ๆ
๒. ปากเปียกปากแฉะ	= ว่ากล่าวตักเตือนซ้ำแล้วซ้ำเล่า
๓. ขายผ้าเอาหน้ารอด	= ทำให้สำเร็จลุล่วงเพื่อเอาตัวรอดไปก่อน
๔. ฆ่าควายเสียตายพริก	= การจะทำการใหญ่ แต่กลัวว่าจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายเพียงเล็กน้อย
๕. ชี้อ้างจับตักแตน	= ลงทุนมากแต่กำไรน้อย
๖. ไชโยหิน	= ของที่ต้องระมัดระวังทะนุถนอมอย่างยิ่ง
๗. ตัดไฟแต่ต้นลม	= ตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามต่อไป
๘. ตัดหางปล่อยวัด	= ตัดความสัมพันธ์
๙. หมูไปโกมา	= ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันด้วยการให้สิ่งของตอบแทนซึ่งกันและกัน
๑๐. ยื่นหมูยื่นแมว	= แลกกันโดยต่างฝ่ายต่างให้และรับในเวลาเดียวกัน
๑๑. สุกเอาเผากิน	= ทำลวก ๆ พอให้เสร็จ ๆ
๑๒. คางเหลือง	= เป็นอาการของการเจ็บปางตาย

๑๓. เลือดเข้าตา	= อีกสัอย่างไม่คิดชีวิต เพราะไม่มีทางเลือก หรือโกรธที่ถูกบีบ
๑๔. เลือดขึ้นหน้า	= โกรธมาก
๑๕. ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวมาปิด	= ปิดความชั่วหรือความผิดร้ายแรงที่คนรู้กันทั่วแล้วไม่ผิด
๑๖. กระต่ายตื่นตูม	= ตื่นตกใจโดยไม่ได้สำรวจหรือพิจารณา
๑๗. สีสขอให้ควายฟัง	= สั่งสอนคนโง่มักไม่ได้ผล
๑๘. ชิงกีร์ข่าก็แรง	= ต่างฝ่ายไม่ยอมลดละกัน
๑๙. น้ำลดตอผุด	= เมื่อหมดอำนาจ ความชั่วที่ทำได้ก็ปรากฏ
๒๐. จับปลาสองมือ	= หมายถึงให้ได้ทั้งสองอย่างพร้อมๆกัน
๒๑. สอนจระเข้ว่ายน้ำ	= สอนสิ่งที่เขารู้หรือถนัดอยู่แล้ว
๒๒. ปากหวานกันเปรี้ยว	= พูดจาอ่อนหวานแต่ไม่จริงใจ
๒๓. ชายข้าวเปลือกหญิงข้าวสาร	= หญิงเสียหายง่ายกว่าชาย
๒๔. จับปูใส่กระดัง	= ชุกชนอยู่ไม่นิ่ง
๒๕. ปลาหมอตายเพราะปาก	= เตือนเตือนเพราะคำพูดของตนเอง
๒๖. เก็บหอมรอมริบ	= เก็บรวบรวมไว้ทีละเล็กละน้อย
๒๗. ไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่	= ต่างฝ่ายต่างรู้ความลับซึ่งกันและกัน
๒๘. ไก่ได้พลอย	= ได้สิ่งที่ดีมีค่าแต่ไม่รู้คุณค่า ดังนั้นจึงไม่เกิดประโยชน์
๒๙. ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง	= ความสวยงามเกิดขึ้นได้จากการปรุงแต่ง
๓๐. กระต่ายหมายจันทร์	= ผู้ชายหมายปองผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่า

สำนวน	ความหมาย
ไกลปืนเที่ยง	ไม่รู้อะไร เพราะอยู่ห่างไกลความเจริญ
ขวานผ่าซาก	โผงผางไม่เกรงใจใคร (ใช้กับการพูด)
ชิงกีร์ ข่าก็แรง	ต่างฝ่ายต่างก็จัดจ้าน พอ ๆ กัน มีอารมณ์ร้อนพอ ๆ กัน ไม่ยอมลดละกัน
เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม	ประพฤติดนตามที่คนส่วนใหญ่เขาประพฤติกัน
แฉวนนวม	เลิกขกมวย
คดในข้ออในกระดุก	มีส้นดานคดโกง
คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ	คนรักมีน้อย คนเกลียดชังมีมาก

สำนวน	ความหมาย
คลุกคลีตีโมง	มั่วสุม หรือคลุกคลีพัวพันกันอย่างใกล้ชิดตลอดเวลา
คว่ำบาตร	ไม่คบค้าสมาคมด้วย
เคราะห์หามยามร้าย	เคราะห์ร้าย
ซ่องปากแตก	ปากโป้ง เก็บความลับไม่อยู่ ชอบนำความลับของผู้อื่นไปโพยพระนา
ฆ่าช้างเอางา	ทำลายของใหญ่เพื่อให้ได้ของเล็กน้อย ซึ่งไม่คุ้มค่ากัน
งงเป็นไก่อตาแตก	งงมากจนทำอะไรไม่ถูก
งอมืองอตีน	เกียจคร้าน ไม่สนใจชวนขวยทำการงาน ไม่คิดสู้งาน
งูกินหาง	เกี่ยวโยงกันจากหัวถึงหางโดยซัดกันเป็นทอด ๆ
เงียบเป็นเป่าซาก	ลักษณะที่เงียบสนิท
โง่แล้วอยากนอนเตียง	โง่แล้วไม่เจียมตัวว่าโง่ ไปทำสิ่งที่ตนไม่รู้ไม่เข้าใจ
จับปลาสองมือ	หมายจะเอาให้ได้ทั้ง ๒ อย่าง แต่ไม่สำเร็จทั้ง ๒ อย่าง
จับแพะชนแกะ	ไม่ได้แบบนี้ก็เอาอย่างนั้นเข้าแทน เพื่อให้ลุล่วงไป
จูดได้คำต่อ	พูดหรือทำอะไรสิ่งหนึ่งบังเอิญไปโดนตนเอง
ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน	นำพาศัตรูเข้าบ้าน
ชักใย	วางแผนและบงการอยู่เบื้องหลัง
ช้า ๆ ได้พร้าสองเล่มงาม	ค่อย ๆ คิดค่อย ๆ ทำแล้วจะสำเร็จผล
ชายสามโบสถ์	ผู้ที่บวชแล้วสึกถึง ๓ คน ใช้พูดเป็นเชิงตำหนิว่า เป็นคนไม่น่าคบ
ขึ้นกบนปลายไม้	หวังในสิ่งที่อยู่ไกลตัว
เชื่อไม่ทิ้งแถว	เป็นไปตามเผ่าพันธุ์
ซื้อควายหนานา ซื้อผ้าหน้าหนาว	ซื้อของไม่คำนึงถึงกาลเวลา ย่อมได้ของแพง
ดาบสองคม	มีทั้งคุณและโทษ อาจดีอาจเสียก็ได้
ติดลูกคิดรางแก้ว	คิดถึงผลที่จะได้ทางเดียว
ได้ทีขี่แพะไล่	ซ้ำเติมเมื่อผู้อื่นเพลี่ยงพล้ำลง
ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้	ตกอยู่ในที่คับขันอย่างไรก็ไม่เป็นอันตราย
ตกลงปลงใจ	ตัดสินใจที่จะร่วมมือหรือร่วมชีวิตด้วย
ตบตา	หลอกหรือทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด
ต่อความยาวสาวความยืด	พูดกันไปพูดกันมาให้มากเรื่อง เกินเหตุสมควร
ตัดเชือก	ตัดความสัมพันธ์ ไม่ยอมให้ความช่วยเหลืออีกต่อไป
ตาบอดสอดตาเห็น	อวดรู้ในเรื่องที่ตนเองไม่รู้
ติงให้กาบิน	ทำสิ่งใด ๆ ไว้แล้ว แต่ผลไปตกแก่ผู้อื่น

สำนวน	ความหมาย
ตีปลาหน้าไซ	พูดหรือทำให้กิจการของผู้อื่นซึ่งกำลังดำเนินไปด้วยดีกลับเสียไป
เด่นแรงเด่นกา	แสดงอาการดีอกดีใจหรือสนุกสนานด้วยการ กระโดดโลดเต้น
ถ่มน้ำลายรดฟ้า	ประทุษร้ายต่อสิ่งที่สูงกว่าตน ตัวเองย่อมได้รับผลร้าย
ถอนหงอก	ไม่นับถือความเป็นผู้ใหญ่ พูดว่าให้เสียผู้ใหญ่
ถึงพริกถึงขิง	เผ็ดร้อนรุนแรง เช่น การโต้ว่าที่คราวนี้ถึง พริกถึงขิง
ทองไม่รู้ร้อน	เฉยเมย ไม่กระตือรือร้น ไม่สะดุ้งสะเทือน
ทำคุณบูชาโทษ	ทำคุณแต่กลับเป็นโทษ ทำดีแต่กลับเป็นร้าย มักต่อกับ “โปรดสัตว์ได้บาป”
นกต่อ	คนที่ทำหน้าที่ติดต่อกับหรือชักจูงหลอกล่อคนอื่นให้หลงเชื่อ (ใช้ในทางไม่ดี)
นายว่าข้าพลอย	พลอยพูดผสมโรง ตีเถียนผู้อื่นตามนายไปด้วย
น้ำซุ่นไว้ใน น้ำใสไว้นอก	แม้จะไม่พอใจก็ยังแสดง สีหน้ายิ้มแย้ม
น้ำลดตอผุด	เมื่อหมดอำนาจความชั่ว ที่เคยทำไว้ก็ปรากฏ
บอกเล่าเก้าสิบ	บอกกล่าวให้รู้
บ้าหอบฟาง	บ้าสมบัติ เห็นอะไร ๆ เป็นของมีค่าจะเอาทั้งนั้น
ปากว่าตาขยิบ	พูดอย่างหนึ่งแต่ทำอีกอย่างหนึ่งปากกับใจไม่ตรงกัน
เป็นฝั่งเป็นฝา	มีหลักฐานมั่นคง
ไปไหนมาสามวาสองศอก	ถามอย่างหนึ่งตอบไปอีกอย่างหนึ่ง
ผักชีโรยหน้า	ทำความดีเพียงผิวเผิน